

IZVLEČEK

V prispevku skuša avtor v osrednji Sloveniji najti ustrezne vzporednice Juriju Vodovniku (1791–1858), štajerskemu samoukemu pesniku, katerega pesmi so se vse do danes ohranile v repertoarjih ljudskih pevcev, posebno na Pohorju in na Štajerskem. Ugotavlja, da precej podobnosti z Vodovnikom kažeta dolenjska učitelja in organista Matevž Kračman (1773–1853) in Andrej Kančnik (1775–1841), katerih pesmi so prav tako prešle v ustno izročilo. Avtor dokazuje, da za ljudsko pesništvo ni toliko važno, kdo in predvsem kaj je ustvarjalec (lahko je neizobraženi samouk ali pa intelektualec), ampak je važnejša predvsem poetika pesmi, ki mora biti blizu ljudem, da lahko neko pesem sprejmejo za svojo. V omenjenih dveh ustvarjalcih vidi nov izziv za slovensko folkloristiko, saj njen del tovrstnih avtorjev ne priznava za ljudske ustvarjalce in “prave” ljudske pesnike. Ugotavlja, da bo del slovenske folkloristike moral revidirati nekatera svoja, iz 19. stoletja podedovana stališča.

Ključne besede: folklor, ljudsko pesništvo, ljudski pesniki, Jurij Vodovnik

ABSTRACT

Jurij Vodovnik (1791–1858) was a self-taught poet from Styria, whose songs have been preserved in the repertoires of folk singers until today, especially on Pohorje and in Štajerska. In this article the author attempts to find similar contemporaries in central Slovenia. His research established that the teachers and organists Matevž Kračman (1773–1853) and Andrej Kančnik (1775–1841) from Dolenjska, whose songs have also become part of oral tradition, show many similarities. The author argues that in folk poetry it does not really matter who or, even less, what the artist is (he or she may be either a self-taught person without any education or an intellectual), but that it is much more important how poetic a song is, and that it must appeal to people, so that they can accept it as folk poetry. Terseglav considers these two folk artists to be a new challenge to Slovene folklore studies, because some scholars do not acknowledge similar (educated) artists to be folk artists or “real” folk poets. In his opinion, Slovene folklore studies will have to revise some of the views inherited from the 19th century.

Key words: folklore, folk poetry, folk poets, Jurij Vodovnik

Uvodne opombe in zamejitve

Sprva se je zdelo, da bo predstavitev osrednjeslovenskih ljudskih pesnikov, Vodovnikovih sodobnikov, razmeroma lahko delo, saj literarna zgodovina in folkloristika ponujata kar nekaj imen. Večinoma sta predstavili tudi njihovo delo. Toda obe, nekdanji sestriki vidi, glede ljudskih ustvarjalcev nista enakega mnenja, ampak celo zelo nasprotujočega. Tisti del starejše literarne zgodovine, ki ji je pripadal France Kidrič, ali pa predstavniki dela mlajše generacije, ponavljajo eno temeljnih napak, ki je za folkloristiko nesprejemljiva. Gre namreč za premalo domišljeno klasifikacijo, ko literarna zgodovina vse neelitne pesnike, priložnostne rimačce, verzifikatorje ali sploh vse pesnike brez večje umetniške vrednosti razglasi kar za ljudske. Logično je, da se je sodobna folkloristika takim opredelitvam uprla, saj je po njenem mnenju lahko ljudski pesnik le tisti, ki sledi poetiki ljudskega pesništva, zaradi česar se take pesmi lahko razširijo med ljudi. Ti jih pojejo, sprejemajo, prenašajo in ob tem nastajajo variante. Ta pravilna folkloristična logika je seveda zmanjšala izbor ljudskih pesnikov, ki jih ponuja literarna zgodovina. Med takimi pesniki jih je namreč cela vrsta, katerih pesmi nikoli niso dosegle ljudi, se tudi niso širile niti niso nastajale njihove variante. Del folkloristike pa je spregledal med pesniki tudi take, katerih pesmi so nedvomno proniknile v ljudski repertoar in postale ljudske. Zaradi tega, ker so se nekateri trudili postati »pravi« pesniki, jih je del folkloristike zavrnil; to se je zgodilo tudi s pohorskim pesnikom in pevcem Jurijem Vodovnikom (1791–1858), kar je spet napačno. Tako gledanje je danes preseženo.

Drugo omejitev pri raziskavi je predstavljal čas. Najti je bilo treba ustvarjalce, po času rojstva in ustvarjanja vsaj približno podobne Juriju Vodovniku. Izkazalo se je, da bi bili z Vodovnikom bolj ali manj primerljivi (malo starejši ali malo mlajši) lahko: Pavel Knobel (1765–1830), Matevž Kračman (1773–1853), Andrej Kančnik (1775–1841) in mlajši Ignacij Petrič (1823–1884), Vojteh Kurnik (1826–1886) in morda še Gašper Rupnik, Repič idr. Vendar je med njimi nekaj toliko starejših ali mlajših od Vodovnika, da bi morali zaradi časovne komponente odpasti.

Tretja omejitev, ki se je izkazala upoštevanja vredna za natančnejšo primerjalno analizo, sta bili socialna in izobrazbena neprimerljivost ustvarjalcev, predvsem pa njihovi ustvarjalni nagibi in pesniške ambicije. Zato so iz primerjave nujno izpadla sledeča imena: Knobel, Petrič, Kurnik. V Vodovnikovem času so na Kranjskem delovali ljudski pesniki, ki so bili največkrat po poklicu učitelji, torej šolani ljudje, vendar je njihova pesniška produkcija doživljala podobno usodo kot Vodovnikova, zato jih velja omeniti. Opozarjam predvsem na dva, na Matevža Kračmana in na Andreja Kančnika.

Literarna zgodovina in folkloristika sta si edini vsaj v tem, da je bilo nekoč na Kranjskem več nadarjenih posameznikov, ljudskih pesnikov, kot jih poznamo danes. In kje so se izgubili? Njihove pesmi niso bile zapisane ali kako drugače dokumentirane, in bi jih bilo treba poiskati med danes znanimi ljudskimi pesmimi. Nekaj takih je v Štrekljevi zbirki, le da nam avtorji niso več znani.

Tudi po natančnih raziskavah se stvari ne bi dosti spremenile, saj pri večini pesmi ne bomo nikoli uspeli odkriti avtorja.

Matevž Kračman (1773–1853)

Med ustvarjalci na Kranjskem je bilo največ učiteljev in organistov. Za te je France Kotnik zapisal, da tudi oni sodijo »v slično kategorijo, kakor drugi ljudski pevci in so obenem varuhi našega narodnega izročila« (Kotnik 1952: 99). Vendar je imel malokdo tako življenjsko in pesniško usodo kot Vodovnik. Še najbolj mu je podoben Matevž Kračman. Bil je preprost kmečki sin in pomočnik v župnišču v Šmarju-Sapu. Ni hodil v redno šolo, ampak ga je branja in pisanja učil domači dekan. Ta ga je poslal še v Kostanjevico na Dolenjskem, da se je izučil za organista. Kljub temu, da je Kračman napredoval v šmarskega učitelja, je ostal, kot Vodovnik, preprost človek. Družil se je z ljudmi, zahajal v vesele družbe in za te tudi pisal priložnostne pesmi. Pred Vodovnikom je imel to prednost, da je svojim pesmim takoj dodal melodije, zaradi česar so imele večjo in hitrejšo možnost preiti v pevske repertoarje, s tem pa večjo možnost preživetja in ohranjanja. Za prevzem in širjenje pesmi je važna tudi vsebina, ki bo poslušalcem všeč. S tem Kračman in Vodovnik nista imela težav, saj so njune pesmi večinoma vesele, humorne, nekatere satirične, kar v ljudski in tudi v popularni kulturi zagotavlja uspešnost.

31

Kračmanova formalna izobrazba je bila šibka, kar dokazuje dejstvo, da ni opravil izpita za učitelja na trivialki (Budkovič 1969: 102) in je bil tudi odpuščen. Ampak prav kot učitelj je bil pri otrocih izredno priljubljen, saj ni bil zahteven, staršem pa se je priljubil z dobrosrčnostjo in z veseljaštvom, predvsem pa s tem, da je učiteljevanje sprejemal kot breme (Budkovič 1969: 103) in se kot učitelj ni nikoli povzpел med »gospodo«, ampak je družbeno ostal del vaške skupnosti. Z vsem srcem pa se je posvečal glasbi, bil je dober improvizator, kar mu je omogočalo široko pesniško in glasbeno ustvarjalnost in vlogo vodilnega v veselih družbah. Zgolj z organistovsko plačo bi bil revež, a niti ni živel tako slabo, saj si je služil dodatni denar na žegnanjih po bližnji in daljni okolici. Ljudje so ga vabili na praznovanja, ker je znal takoj ustvariti pesem za posebne namene, bodisi v slavo farnega zavetnika, bodisi v čast novoporočencem, ali pa za kateregakoli naročnika. Hkrati je znal predstaviti svoje pesmi kar v cerkvi in je ob spremljavi orgel »nagovarjal« vernike s svetimi pa tudi čisto vsakdanjimi pesmimi ali s prošnjami. Nekoč se je obrnil na vernike za večje in boljše darove, za več bere in za manj skopuštva:

*Preljubi moji farani,
ne dajte mi drv kot lani,
ne dajte mi frišnih jelševih,
dajte mi suhih bukovih.*

Ljudje mu tega niso zamerili in so nanj gledali drugače kot na »navadnega godca«. Imel je smisel za šov in tudi za propagando. Da bi župnikove pridige segle ljudem do srca, jih je Kračman »prevajal« v verze in jih ob spremljavi orgel odpel takoj po pridigi. Na vsakem koraku je izžareval zabavljاشko in pesniško žilico ter boemstvo. Predstojniki so mu priznali vsaj to, da je bil dober glasbenik in odličen improvizator. Vernikom in duhovščini se je priljubil kot ustvarjalec nešteti pesmi v slavo svetnikov in zavetnikov, večini pa s svojimi posvetnimi pesmimi, ki so prešle v ljudske pevske repertoarje. France Kramar, izanski organist in zbiratelj ljudskih pesmi, je zapisoval gradivo še pri pevcih, ki so Kračmana osebno poznali in so njegove pesmi Kramarju tudi zapeli. Prav Kramarju gre zasluga, da danes poznamo toliko Kračmanovih pesmi, ki jih sam ni zapisoval, a so postale znane s posredovanjem drugih pevcev; nekatere so se ohranile vse do današnjega časa, saj jih je na magnetofonski trak zabeležil tudi GNI. Kračmanove pesmi so prvi odmev doživele najprej v lokalnem okolju, od tod pa so se širile po Dolenjski. Njegova slava se je razširila še na druge pokrajine in vse kaže, da je njegova glasbena ustvarjalnost postala odmevna, saj ga v svoji knjigi *Die philharmonische Gesellschaft in Laibach* (1862) omenja glasbeni zgodovinar F. Keesbacher (Budkovič 1969:163). V slovensko literarno zavest pa je Kračman vstopil z Levstikom, ko ga ta omeni v svojem Popotovanju iz Litije do Čateža.

Kračmanov repertoar je bil raznolik. Ob že omenjenih zbadljivkah in šaljkah je ustvarjal še zdravice, pesmi o priljubljenih osebah in godovne čestitke. Z Vodovnikom ga družijo še to, da je bil pesnik-kronist. V verze je prelival aktualne družbene in politične dogodke in manj vzvišene farne peripetije. Zaradi pesmi o revoluciji leta 1848 je celo izgubil službo. Predstavljam le nekaj kitic te pesmi:

*Žalostnih čas sma doživeli,
taci nejsmo nkul imeli.
grozno zmejšan je zdej svejt,
ves hudobn folk in slep.*

*Ofrt, prevzetnost zdej regira,
adn z družm se prepira,
prave lbezni pa več ni,
poglejma mi na vse strani.*

*Prava brumnost je minila,
sveta vera oslabela,
vsaki človek je zaničvan,
tudi ta duhovski stan.*

V nadaljevanju pesnik omenja še vojske in to, da so se kralji in cesarji spoprijeli med seboj, omenja tudi ukinitev desetine. Najprej se zdi čudno, da je bil zaradi pesmi ob službo, saj revolucije ni podpiral, nasprotno, pesem je protirevolucijska. Vendar pa je v njej opazna ironija, zlahka je možno odkriti nekaj puščic na gospodo, še bolj pa na politiko:

*Kmet gspuda jezno gleda,
gspud kmeta kot medveda.
destina, tlaka, preč!
kmet prav:
jest ne dam več.*

33

*Mi le terci smo postali,
da se bomo vojskovali,
iz Hrvat smo sklenjeni
in za k vojsk namenjeni.*

Ni pa bila ta edina Kračmanova družbeno angažirana pesem, saj je tovrstne pesnil že proti Francozom.

Pesmi z osebno noto in o lastnih nesrečah in tragedijah so toliko splošne, da so jih ljudje lahko sprejeli, še posebej, ker so segle do srca in so bile spevne. Kračman je v verze prelil žalost ob prezgodnji sinovi smrti. Ker je pesem živa še danes, jo predstavljamo v celoti.

*Šmarski šomašter
tako je gavuru:
grozno sm žalostn,
ne vem, kaj b sturu.*

*Imu sm sineka
pa sm ga zgubu,
revni sudaški stan,
ta m ga je vmuru.*

*Men so sosedje bli
tulk nevošlivi,
v revni sudaški stan
so m ga pahnili.*

*On je pr muski biv,
je muzicirov
pa je švah v prsih biv,
se je ferderbav.*

*Komej je biv sudat
anga pu lejta,
začev je slavu jemat
ad tega svejta.*

*Zdej pa bolan leži,
milo zdihuje,
Manca pr nem kleči
in ga miluje.*

*Franc dvaindvajset let
svoje mladosti,
Manca pa sedemnajst,
tu res nej dosti.*

*Francl je dobr biv,
vsm je adpustu,
men pa je rokco dav,
v večnost se spustu.*

*Njem so se orglce
lpu glasile,
zdej bda pa te roke
v britafi gnile.*

*Buh ti dej večno luč,
lub muj sin Francl!
Manci pa lahka nuč,
nebeški krancl.*

*Zdej bta pa vkp oba
tam počivala,
ankat na sodni dan
skupej ustala.*

Omenjena Manca v pesmi je bila Kračmanova hčerka, ki je tudi mlada umrla. Sicer je imel sedem otrok.

Zanimivo je, da je pesem s tako osebno noto preseгла lokalne okvire in se v več variantah razširila še drugod po Sloveniji. Nastala naj bi leta 1831 in jo je Kračman sam zapel kot ofertorij pri rekvijemu za pokojnega sina (Budkovič 1969: 106). Pesem pa so, čeprav je necerkvena, pevci še vsaj dvajset let peli na šmarskem koru.

Tudi metro-ritmične analize navedenih pesmi pokažejo, da je verzna struktura vzeta iz folklornega fonda. V pesmi o revoluciji odkrijemo trohejski osmerek (4+4), torej metro-ritmični model, ki smo ga Slovenci kot dediščino prinesli iz skupnega staroslovanskega fonda, poleg tega pa je ta verzni tip v našem ljudskem pesništvu pogost še danes.

Šmarski šomošter v metrično-ritmični strukturi kaže novejšo, a tudi pogosto verzno strukturo, saj je pesem zložena v daktilskih distihih šesterca in peterca (6–5), v strokovni literaturi imenovanega nibelunški verz. Poznamo ga še v drugih naših ljudskih pesmih, npr. Jaz mam tri ljubice / vse tri bogate.

Kračmanova poetika ne izstopa iz pravil folklorne, ampak so vse njegove pesmi njen integralni del, zato so bile v folklornem okolju tudi sprejete in se v njem ohranile.

Ljudski pesnik Kračman je morebiti najčistejša vzporednica pohorskemu pevcu Juriju Vodovniku. Njuni pesniški usodi sta si precej podobni, oba sta v pesmih poudarjala predvsem dogodke in usode, skoraj nič pa lirsko neoprijemljivost in impresijo. Prav takšne so tudi ljudske pesmi. Oba sta videla in občutila pesem kot celoto besedila in melodije, s čimer sta (poleg vsebine) svojim pesmim zagotovila širjenje in preživetje.

Med njima obstaja temeljna razlika, ki pa se zdi, da je bolj značajska. Pravzaprav gre za ironijo zgodovine: nešolani bukovnik Vodovnik si je vse svoje pesemske stvaritve zapisoval, dolenski učitelj Kračman pa ne. Ta je pesmi namenil trenutku, zabavi, pevcem in poslušalcem. S tem je celo bliže podobi ljudskega pesnika in pevca. Pohorski kmet in samouk je svoje pesmi zavestno ohranjal in jih v pesniški maniri tudi popravljaj in dopolnjeval. Pesmi obeh pa so dosegle ljudi, pevce in se prek ustnega izročila širile in se ohranile.

Levstik je Kračmana omenil v Popotovanju le mimogrede in ga označil kot Kančnikovega posnemovalca, čemur bi danes težko pritrdili. Res pa je, da je imel tudi Kančnik velik sloves pesnika, in to ne le v Dobropolju, kjer je bil organist, ampak dosti širše. Širše oz. večje so bile tudi Kančnikove ambicije, saj ni želel biti ljudski, ampak »pravi« pesnik. Zato je poleg preprostih in spevnih pesmi pisal tudi poezijo, ki pa je literarna kritika ni priznala. Kot pesnika ga ni cenil že Levstik, imel pa ga je v čislih kot dobrega rimača in k ljudstvu obrnjenega ustvarjalca. Nujno je, da ga zato vsaj na kratko predstavimo.

Andrej Kančnik (1775–1841)

36 O njegovi mladosti ne vemo nič. Viri (Grafenauer 1928: 425) povejo le to, da je bil učitelj in organist v Velikih Laščah, na Krki in v Dobropolju. Malo je zapisoval ljudske pesmi, a jih je popravljaj in jih prilagajal lastnemu pesniškemu znanju. Zložil je več cerkvenih pesmi. V slovensko kulturno zavest ga je vsadil Fran Levstik z omembo v Popotovanju. Levstikov spremljevalec Mrtolaz namreč pravi, da ni več pesnikov, ki bi znali pisati o vinu in da sta to nekdanj znala le Kančnik in Kračman. Odkar sta umrla, »nimamo kaj peti, stare (pesmi) so se pozabile, novih ni«. Tu se s svojimi mislimi vključi Levstik, ki je opozoril na Kančnikovo čudno mladostno usodo. O njej ne pove nič več. Levstik sledi ljudskemu glasu, češ da je Kančnik v pesnjenju vse prekosil in da je za vsako nedeljo in praznik skomponiral novo pesem. Izvemo še, da je poleg svetih skladal še vesele in pivske pesmi in zabavljičice, v katerih je največkrat ost usmeril proti ženskam. Levstik tudi omeni nekatere Kančnikove pesmi, npr. Od svinjarjev, Od lončarjev, Mož in žena, Od uši in bolhe in Kaj nevesta k hiši prinese. Ta naj bi bila po Levstiku še posebej vesela in kosmata. Pesmi so hitro našle pot v pevske repertoarje ljudskih pevcev. Nekatere Kančnikove pesmi kot ljudske najdemo že v Korytko-Smoletovi zbirki Slovenske pesmi kranjskega naroda, nekaj pa jih je zaradi robotosti in kosmatosti ostalo neobjavljenih. Ljudje so jih seveda peli in tako so »proniknile« kot neavtorske v ljudsko pesemsko dediščino.

Levstik tudi omenja, da je bil Kančnik tisti, ki je v nedeljo po deseti maši »zaorglal čisto novo poskočnico«, v kateri je faranom potožil, »da ga zebe še celo za pečjo, ker nima pri hiši toliko polena, da bi ga za psom vrgel«. Farani so veselo sprejeli Kančnikovo kritiko in mu navozili veliko drv. Je morda Levstik po tej poskočnici sodil, da je Kančnika posnemal Kračman, saj podoben motiv in situacijo srečamo tudi pri njem? Najbrž ne. Res pa je, da sta se Kančnikovo in Kračmanovo avtorstvo med ljudmi že kmalu začeli mešati in da so pesmi enega pripisovali drugemu, dokler se avtorstvi sploh nista pozabili in so pesmi ostale le še ljudske. Levstik daje Kančniku prednost pred Kračmanom, saj ima prvega za boljšega pesnika, kar pa je treba jemati sila previdno, saj celo Levstik sam priznava, da Kračmanovih pesmi sploh ne pozna, »razen pet vrstic žalostne pesmi, zložene o prezgodnji smrti njegovega sina, ki so mu ga bili vzeli na vojsko«.

Za Kračmana in za Kančnika velja, da je v zbirkah ljudskih pesmi najbrž kar precej njunih in da so nekatere žive še danes.

Zaključek

Vodovnikove, Kračmanove in Kančnikove pesmi so dosegle ustno izročilo, v njem zaživele in večinoma tudi preživele. Z vsemi tremi ljudskimi pesniki se je spet potrdilo staro dejstvo, da v ljudskem pesništvu ni važno, kdo in predvsem kaj je avtor (lahko je samouk ali intelektualec), ampak da je važna predvsem poetika, ki je blizu ljudem, da lahko neko pesem sprejmejo za svojo. Ko neka

pesem postane splošna last, torej ljudska (z vsem, kar to pomeni), avtorstvo ni več pomembno, saj v procesu prenosa ostane le pesem. Za Vodovnika, Kračmana in Kančnika vemo zato, ker si je prvi pesmi zapisoval, pesmi drugih dveh pa so si zapisali drugi, pevci ali zbiratelji. Prav ta princip ljudskega pesništva – »ignoriranje« avtorjev – je »kriv«, da danes ne poznamo cele vrste ustvarjalcev na Kranjskem, ki so bili Vodovnikovi sodobniki. V zbirkah ljudskih pesmi jih lahko le slutimo.

Različno usodo pa so Kračmanove, Kančnikove in Vodovnikove pesmi doživele še v zbirkah oz. pri objavah. V največji, Štrekljevi zbirki ljudskih pesmi, Kračmana in Kančnika ni najti. Je možno, da je katera od brezimnih tudi njuna? To bo pokazala šele natančna analiza. Bolj pa preseneča dejstvo, da so kot ljudske tu objavljene nekatere Vodovnikove pesmi. Presenečenje pač zato, ker vemo, kakšen je bil Štrekljev pogled na »pravo« ljudsko pesem in da v svoji zbirki ni objavil takih, četudi popularnih, katerih avtor je bil znan. Štrekelj je vedel za Vodovnika, ki ga v opombah k pesmim celo izrecno omeni. Ker vsega ni pojasnil, lahko le domnevamo, da je Vodovnika uvrstil v zbirko zato, ker so bile njegove pesmi tako popularne oz. ponarodele, da jih ni bilo mogoče prezreti, saj so se pojavljale tudi že v variantah, kar je še danes eno glavnih načel ljudskosti kake pesmi. Poleg tega je Štrekelj verjel, da ljudske pesmi ustvarjajo le preprosti ljudje, predstavniki tiste skupnosti, ki jo je Štrekelj imel za »priprosti narod«. Izven te socialne kategorije po njegovem niso mogle nastajati prave ljudske pesmi. Vodovnik je imel verjetno prav to prednost, da je izhajal iz tega »preprostega naroda«, povrh vsega je bil še samouk, torej tak, kakršna je bila večinska skupnost, v kateri naj bi po Štreklju nastajale ljudske pesmi. Tak ljudski ustvarjalec pa ni mogel biti intelektualec, učitelj in »nenaroden« človek, kakršna sta bila Kračman in Kančnik in vsi njihovi stanovski tovariši. Če so ti že napisali kakšno pesem v ljudskem duhu, ki je ponarodela ali celo postala ljudska, jo je Štrekelj uvrstil med dodatke, torej med pesmi, ki so ljudstvu znane, a niso (po izvoru in nastanku) ljudske. Štrekelj je kasneje to svoje mnenje omilil, saj ga je gradivo samo demantiralo, a za resnejši zasuk v konceptu zbirke je bilo že prepozno. Zgodilo se mu je, da so mu, po poetiki in funkciji, nekatere docela umetelne pesmi »ušle« v zbirko; recimo nekaj Žepičevih poskočnic in še marsikatera druga. Tako so nekatere avtorske pesmi, trdno zasidrane v logiki in poetiki ljudskega pesništva, ostale zunaj Štrekljeve zbirke, druge bolj umetelne pa so se znašle v njej. To dokazuje le, kar je ugotovil že nadaljevalec Štrekljevega dela Joža Glonar, da je ljudsko pesništvo bolj dinamični proces, kakor ga je videl Štrekelj, in da je »biologija« ljudskih pesmi zato bolj zamotana in kompleksnejša kot pa sociološke poenostavitve, ki so jih utrdili romantika in tudi kasnejša obdobja.

Ustvarjalci, kot so bili Vodovnik, Kračman in Kančnik, so lahko za folkloristiko velik izziv, saj je stroka, kljub Glonarjevemu opozorilu, premalo raziskala kompleksen problem prehoda pesmi od avtorja do njene ljudskosti.

Štreklju in tudi sodobnim raziskovalcem je bilo problematično tudi to, da

so med ljudske lahko »proniknile« le nekatere pesmi istega avtorja. Tako je ena pesem istega avtorja danes ljudska, druga pa ne in ostaja lahko neznana. To je v folkloristiki logično, v Štrekljevem času pa še ni bilo, zato je Štrekelj izpustil npr. tudi tiste pesmi Kurnika, Knobla, Repeža, Žepiča, Kančnika ali drugih, ki so že dobile, ali so celo že imele »status« ljudskih pesmi. Niso bile objavljene, ker je Štrekelj poznal njihove »očete« ali pa druge njihove pesmi, ki so se s svojo strukturo oddaljevale od folklorne poetike ali pa so jo celo zanikale. Od takega »očeta« pa ni bilo pričakovati, da bi lahko ustvaril pesem, ki bi postala ljudska. Toda ljudje in folklorista poznajo svoje zakonitosti, po katerih je tudi to možno.

38 LITERATURA

- BUDKOVIČ, Cvetko, Učitelj, ljudski pesnik in skladatelj Matevž Kračman. Zbornik občine Grosuplje. Grosuplje 1969, str. 101–110.
- CVETKO, Igor, Jest sem Vodovnik Juri. Ljubljana 1988, Partizanska knjiga.
- GLONAR, Joža, Predgovor. Slovenske narodne pesmi, 4. zv., Ljubljana 1923, str. 3–66.
- GRAFENAUER, Ivan, Kančnik Andrej. Slovenski biografski leksikon, 3. zv. Ljubljana 1928, str. 425–26.
- KOTNIK, France, Naši bukovniki, ljudski pesniki in pevci. Narodopisje Slovencev 2, Ljubljana 1952, str. 86–102.
- KIDRIČ, France, Zgodovina slovenskega slovstva. Od začetkov do Zoisove smrti. Ljubljana 1929–1938, Slovenska matica.
- PIRJEVEC, Avgust, Kračman Matevž. Slovenski biografski leksikon, 4. zv., Ljubljana 1932, str. 546.
- ŠTREKELJ, Karel, Slovenske narodne pesmi, zv. 1–4, Ljubljana 1895–1923.

BESEDA O AVTORJU

Marko Terseglav, dr., slavist in komparativist, višji znanstveni sodelavec v Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU in izredni profesor za folkloristiko na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo FF v Ljubljani. Specializacijo iz etnologije in folkloristike je leta 1981/82 opravil na Humboldtovi univerzi v Berlinu. Področje njegovega raziskovalnega dela vključuje zgodovino folkloristične misli, metodološko-teoretične probleme ljudske duhovne kulture in njena medetnična prepletanja. Važnejša dela: *Ljudsko pesništvo* (1987), *Uskoška pesemska dediščina Bele krajine* (1996), *Klinček lesnikov* (1981), *Kronika župnije Ajdovec* (1990) in nekaj nad 100 znanstvenih člankov in razprav.

ABOUT THE AUTHOR

Marko Terseglav, Ph.D., is a Slavist and comparative linguist, a senior scientific collaborator of the Institute of Ethnomusicology, Scientific Research Institute, Slovene Academy of Sciences and Arts, and an associate professor of folklore studies at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology of the Faculty of Arts in Ljubljana. Dr. Terseglav specialised in ethnology and folklore studies at the Humboldt University in Berlin in 1981/82. His research work also includes the history of folklore theory, methodological and theoretical issues of folk spiritual culture and its interconnections between different ethnicities. His major publications are: *Ljudsko pesništvo* (1987), *Uskoška pesemska dediščina Bele krajine* (1996), *Klinček lesnikov* (1981), *Kronika župnije Ajdovec* (1990), and over 100 scientific articles and treaties.